MUD Ond
17 VII 70
246

EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

12. aastakäik
Toimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.) Hans Schöier
Peatoimetus ja talitus:
EESTI MAJAS, Stockholmis, sissekäik, Kockgränd 3
Aadress: Box 16329
103 26 Stockholm 16
Telefon: 21 84 46
Toimetus Eskilstunas:
Toimetaja Jüri Aus
Aadr.: Eesti Päevaleht, Box 120, 631 02 Eskilstuna. Tel.: 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 22650
Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 147:—
Termin (4 kuud) ..... kr. 53:—
Kuu ..... kr. 15:—
Kuulutusehind 75 öörl mm.
Arikuulutused 1 kroon mm.
Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1970

Eskilstuna-Kuriren

Neljapäeval, 25. juunil 1970
Upplaga C
Nr. 143 (3427)

Euroopa gaasikraanid on N. Liidu käsutuses

Bonn — (Meie kaastöölised) Moskvale on see poliitiline iirl — müüa gaasi Euroopa riikidele. Eunekõike asuvad müüd Lääne-Saksa gaasikraanid Moskvas. Oma terastööstuse (kontserni "Mannesmannröhren-Werke") survel ostab Lääne-Saksamaa 52 miljardit kuupmeetrit vene gaasi ja müüb "vastutasuna" 2000 km terastorusid (läbimõõt 2,20—2,50 meetrit) kokku 1,2 miljardi marga väärtuses.

Vastav kokkulepe ehk nn. Schiller-Patolitschevi gaasipakt sõlmiti 31. jaan. 1970 Essenis. Torude osas lepingut täitev kontrern "Mannesmannröhren-Werke" loodi ässja kahe suurettevõtte — Thyssenl (kõive 7,56 miljardit marka) ja Mannesmann (kõive 4,66 miljardi marka) kontsernl —ühendamise teel. Uus kontsern toodab iga aasta suuri terastorusid vähemalt 2,5 miljardi marga väärtuses.

Arvestused näitavad, et juba aastal 1978 müüb Nõuk. Liit Euroopa riikidele iga aasta 13 miljardit kuupmeetrit vene (Siberist tulevat) maagaasi. Sellest kogusest saab Itaalia 6, Lääne-Saksamaa 3, Prantsusmaa 2,5 ja Austria 1,5 miljardit kuupmeetrit.

On loomulik, et mõne poliitilise kriisi korral Moskva viib katkestada gaasi andmise. Nii on vene gaas ühtlasi ka poliitiline gaas ning üks vahend Lääne-Euroopa majanduse halvamiseks.

Avalikkuust ülletas ka see, et terastorude (1,2 miljonit tonni) kõrval Moskva saab Lääne-Saksamaalt gaasijuhtme (pipeline) ehitamiseks ka 1,5 miljardit marka (6,3 prots-ndilist) laenu. Gaasi hakkab Lääne-Saksamaa saama juba aastal 1972. Esialgu 0,5 miljardit kuupmeetrit aastas ja 1978. aastast alates 3 miljardit kuupmeetrit.

Vene gaasivarud Siberis (küsevad üle 20 000 miljardi kuupmeetri. Saksamaale saabub see Siberi gaas läbi Tshehhoslovakkia.

Itaaliale müüb Nõuk. Liit 100 miljardit kuupmeetrit gaasi ja ostab "vastutasuna" samuti suuri terastorusid. Vastav kokkulepe sõlmiti juba 10. dets. 1969. Ülldatav on see, et Itaaliale müüb Moskva oma gaasi odavamalt kui Lääne-Saksamaale.

Nii maksab Itaalia ühe kuupmeetri vene gaasi eest 11 liiri, Lääne-Saksamaa aga 13 liiri. Samuti ülletas see, et samal ajal kui Nõuk. Liit annab Algeeriale relvaabi, likvideeris ta kõik Algeeria lootused — müüa oma maagaasi Euroopa riikidele.

See on raske lõõk Algeeria majandusele ja Algeeria gaastööstusele, mis oma gaasile ei leia turgu, ja vastamata sellele, et Algeeria suudaks katta 15 prots maailma gaasitarvitusest.

Et Nõuk. Liidule gaasi suunamine Euroopa tööstusriikidesse on poliitiline võte, sellele viitab ka asjaolu, et Moskva ostis kogu Iraanis toodetava gaasi, mille ta juhib Lõuna-Venemaale ja sealt (suure vahelõssu saatel) Lõuna- ja Lääne-Euroopasse, kusjuures kõigele sellele lähedane ja analoogiline on ka Nõuk. Liidu õlipoliitika.

— i m.

Linn ostis Stockholmi Eesti Maja

A/S Eesti Maja saavutas teisipäeval Stockholmi linnavalitsusega kokkuleppe E. Maja müürandamise küsimuses. Stockholmi linn omandab maja 2,3 miljoni krooni eest, tasudes lihtlisi kõik müürandamisega seoses tekkinud kulud, nende hulgas advokaadikulud. Vastav kokkulepe kirjutalt Eesti Maja Juhatuse ja linnavalitsuse esindajate poolt alla Tekniska Nämndhuseti ruumides Flemminggatanil. Linn, alustades müürandamismenetlust kohtus, pakkus Eesti Maja kinnisvara eest algses 1,7 miljonit, seega väljaspoolt saavutatud kokkulepe on 600 000 krooni kõrgem algpakkumisest. Eesti Maja maksis omandamisel tosin aastaid tagasi eestlastele 899 000 krooni.

A/S Eesti Majat on selle tehinguga juba lähemal ajal olemas vajalikud ressursid uue hoone muretsemiseks.

Stockholmi Eesti Fotoklubi lõpetas oma tegevushooaja 7. juunil väljasõiduga Kolmårdeni loomaparki. Pildistajatel oli palju tegemist ja tulemuseks oli toredaid loomafotosid. Pildil fotoklubilasi Kolmårdenis. Keskel valges särgis klubi esimees Ilmar Vaher. (EPL-foto H. Trummer).

Märgusõna "Opel Kadett" "Abieluturg" idariikides

Kui enambsed pärast 2. maailmasõja lõppu panid maksma Ida- ja Kagu Euroopa riikides "sotsialismi põhiõiguse", muudki arusaadavalt otsekohe ka ajakirjanduse sisu. Vastavalt "sotsialistliknle realismile" tõstsid ajalehed ja ajakirjad ainult ülistada "sotsialistlikku ühiskondlanist", kirjutada kujutlust "tõelisle parajiist". Kuna uus inimtüüp, sotsialistlik tõeline, võis olla ainult õilis tegelane, ei võidud uue korra kohtsotsialistlikku ühiskonna korda".Isegi õnnetustest ei olnud lubatud kirjutada, kuna nad võisid välja kutuda rahulolematuse maksva korraga või oletuse, nagu ei töötaks rigiasutused küllaltki ettevaatlikult ja korralikult.

Seetõttu oli ajakirjanduselle absoluutselt keelatud kirjutada tapmistest, vargustest, mürdvargustest jne. Erandi moodustasid ainult "traktisonäärsete kihtidesse" kuuluvate isikute "kätsed roimade abil kukutada

See mõttekäik oli põhjuseks, miks kommunistlikkudes maades oli kuus aastaid keelstud avaldada kuulutusi ajalehtedes. Tööotsimised olid nikuinii, arvasid ülemused, ülelitsued,kuna kaadrite osakonnad hoolitsesid selle eest, et igal inimesel oli võimalus töötleha vastavalt temn annetele ja oskusele, kunnisvarade ostmine ja müümine oli majade ja kruntide ning muude varanduste riigistamise tagajärjel võimatuks muutunud, korteriid, mida vois välja üürida, polnud jne.

Ka abielukuulutused olid ideoloogilistel põhjustel keelu alla pandud. Sellest kirjutab pikemalt Ervin Györöy Shveitsi Ost-Institutsiooni poolt väljaantavas ajakirjas "Zeit Bild" septembrinumbris 1969 ("Kennwort: Opel Kadett"). Abielud sõlmitakse sotsialistlikes maades (teoreetiliselt) ainult vastastikuse sümpaatia alusel. Kodanliku ajakirjanduse "abieluturg" olevat kommunistiide propaganda järgi vaid tõendiks, et n.n. kapitalistlik kord on ebamoraalne ja mädanud. Veel 1949.a. võrdles Rumeenia parteileht "Scinteia" lääne lehtedes ilmuvaid abielumõisoovi kuulutusi vanade roomlaste orjatsiruga. Ungari parteileht iseloomustas umbes samal ajal sarnaseid kuulutusi tõenditena inimeste ükenildusest ja mahajäätusest kapitalistlikus ühiskonnas, millest päästab "aimult kaasavara suurus".

Kuid ka sotsialistlik igapäevane elu tõendas, et teatud nähted inimeste elus ei olene ühiskondlikest korrast. Ikka ja igal pool leiduh inimesi, kes ei leia kergesti kontakti teistega ei töö ega massorganisatsioonides, millised kommunistlikes maades on mitmesugustel põhjustel väga moes ja mida toetavad ning propageerivad ametasutused, tarvitades tihti sundust. Se-

Järg. lhk. 2.

Küüditusaktsioon mesheenide rahvusgrupi likvideerimiseks

Pikema ülevaate mesheenide deporteerimisest ja selle rahvakillu likvideerimisest annab Shveitsis ilmuv päevaleht "Der Bund" (nr. 117 —1970). Mesheenide deporteerimine toimus novembris 1944. See rahvakild elas sajandeid Kagu-Gruusia mäestiku kõlades. Omapärlitolult kuuluvad mesheenid gruusia ahvaste hulka. Küüditamise teostasid NKVD lüksused. Kõik mesheenid saadeti loomavagunels Kesk-Aasias asuvaise Kasahstani ja Usbekistani ühlimandele, kus neil tuli rajada elamiseks vajalikud asulad. Juba teel surid tuhanded, samuti lohal. Seda peamisell nälja tulemusena. Ainuüksi Usbekistanis surl 30 000 mesheeni nälja toimel.

Mesheenide küüditamise põhjustas nende sõbralikkus sakslaste vastu. Aastal 1956 teostati küll nende rehabiliteerimine, kuid keelati siiski tagasipöördumine Gruusiasse. Ka jäid tulemusteta kõik mesheenide taotlused tagasiasumiseks oma vanale kodumaale.

Ainus võimalus ,mis neile anti, oli see, et neil lubati Kesk-Aasias siirduda Aserbaidshaani asustamata aladele, enneköike Muganskaja steppi, sest Moskvas tembeldati mesheenid aserbaidzhaanlasteks.

Ajalehes "Der Bund" meenutatakse, et 1923. aasta rahvaloenduse ajal nad tembeldati türklasteks. Hiljem kirjutati mesheenide kohta suures nõukogude entsüklopeedias (1938. aasta väljaanded), et "etniliselt võetuna on mesheenid üks endine gruusia rahvas, kelle päritolu ulatub kaugeste minevikku ja ka gruusia kultuuri arengus etendas silmapaistvat osa." Sama entsüklopeedia 1954. aasta väljaanne piibendab mesheenidele veel ainult viis rida ning kõnelebneist kui inimestest, kes kauges minevikus moodustasid omaette etnilise grupi.

Aastal 1961 õnnestus mesheenidel Tashkendi lähedal oma rahvustiku kongressi kokkukutsumine. Sellest kongressist võttis osa 600 delegaati. Kongressil valiti 125-liikmeline delegatsioon, kes saadeti Moskvasse, et taotleda luba mesheenide tagasipöördumiseks Gruusiasse.

Ka see katse jäi tulemusteta. Samuti keelati kõik mesheenide kokkurulekud. Nende korraldamist taotleti 26 korral, kuid ikka ja jälle keelati need KGB poolt. Ka hakati siis vahistama aktiivsemaid mesheene, samuti arresteriti mesleenide tagasipöördumist taotleva komitee liikmed.

Kõiksjl, kus mesheenid katsusid kokku tulla, kasutati nende vastu vägivalda. Üldse hajutati kõik kokkutulekud armee- ja miliitsiaksiustpoolt relvade abil. Paljud inimesed said vigastada, nende hulgas ka rohke hulk naisi. Juulis 1968 õnnestus

Järg. lhk. 2.

Kalju Lepik.

Soome lehtede intervjuud Kalju Lepikuga

Hiljuti viibis linlestja Kalju Lepik nädalasel puhkusreisil Soomes. Puhkusereisil vihivat lauletajat intervjuerisid kaks Helsingi suurmat" ja "Uusi Suomi". Lepik andis intervjuudes ülevaate eesti kulturitaotlustest pagulaste, tõstes eriti esile Eesti Kulturii Koondise, Eesti Kirjanike Kooperatiivi" ja Eesti alykooli ostahtstvaset kultuuri arendamisel ja säilitamisel.

Ta juhtis tähelepanu ka Ameerika Ühendriikides ja Kanadas asuvate eestlaste intensiivsele kulturiitegevusele. Ülestiejate küsimusele, kas eesti kirjandus on võimaline pisima ja edasi arenema pagulases, vastas Lepik, et peale on kasvanud uus, noor sugupolv. Ta nimetas Helgi Nõmd, Elm Toomi ja Aarand Roosi. Lepiku oma loomingulaste plaanide kohta vastas usutletav, et tal on valmimas uus lauletuskogu.

Gotlandil Toftas, pensionaat Toftagärdeni suvilates veetsid 25 noortejuhti meelduva ja õppimusrikka kursusenädala. Pildil vasakul kursuslasi võimlemas ,paremal jõudehetkel.

Arvo Mägi käsitleb eesti rahva minevikku uues romaanide sarjas

Arvo Mägi, paguluse üks viljakamaid ja mitmekülgsemaid eesti kirjanikke, on sõrdunud oma uues romaanis "Risti rõik" eesti rahva minevikku ja see on ilmselt alguseks suele sarjale. Eesti Päevaleht vestleb siipool Arvo Mägiga tema romaanist, tõest ja kavatsustest.

Sa nimetad oma "Risti rõik" kroo-nika-romaaniks. Mida see öieti tähendab?

— Kirjanduslik vorm — nagu kõik kunstiloomingulised vormid — peab kogu aeg muutuma, ainet tuleb vaadelda ja "rünnata" nutest vaatevinklitest. "Risti rõik" ei ole isikuroman ega ka mitte perekonnaroman tavalises mõttes, vaid teos tahab jälgida ühe sugukonna saatust (isalt pojalt jne) pikema ajavahemiku vältel, nii et ka neg selles "kaasa mängib". Selles on katutud — muidugi "valkvietele" ja episoodile kaupa — jälgida Karvikute (kes on karvased ja visud mehed) üleelamist meie rahva ajaloo ühe ränga perioodi puhul (1187—1237). Nagu eessõnaki on öeldud: Palju on kirjutatud raamatuid lükkumud ja unumud perekondadest. See on lugu sugukonnast, kes kõigest vastamata üle elas.

Milline on vahekord raamatu "romaanilise" ja ajaloolise osa vahel?

— Eksiarvamuste arsheidmiseks tuleb sin kohe rõhutada, et see pole ajaloolises omas mingi "uurimus", vaid autor on ka ajaloost neppinud välja fakte oma soovi ja tahtemuudade — võiks öelda "visioonl" kohasell. Ja ajaloolise osaga ei taheta midagi tõestada — raamat on terviklina ikkagi kirjanduslik teos, milles esitatakse "tugipunktidena" ajaloolsi fakte vöi oletusi (vahe kahe viimase vahel pole ju alati kindlaks tehtav). Eriti vöörea en autorile tooline suund, nagu see esineb näitmeid nii ligidalt puudutavates "Legionäärides". Seal katsutakse väita, nagu oleks poolrepertaaniklikul ja poolilukirjanduslikul teosel mingi võärtus "tõestava dokumendina" (nagu arvukatel samalasadetel TV-näidenditeg, mida võetakse hiljem "vaidlusse aluseks"). Nõutagum vastekoht näitab asjaomliste tähtlikku mõistmatust kirjanduse ja näitekunsti kui kunstiliigi olemusest.

Kas on raamatu ajaloo- "visioonlu" erinevus varasema eesti ajaloolise romaaniga?

— Mõnel määral — mis puutub uue ja kiriku osasse. Näib olevat pärla kindel — ja seda on ka meie ajaloolised korduvalt rõhutanud — et eesti rahvas muutus "kristiikkuks" selle sõna sisemises mõttes alles 16. sajandil esimesel poolel seoses Vennastekogiduste liikumisega. Varem võeti üle ainult väliseid vormne, segades neid pagaulusa omadega. Kuidas võisiki võõrkeelne vöi väga viletsas maakeeles esitatud keerukas-dogmaatilise õpetus leida pinda abstraktsela mõtlemisele võõras rahvas? Vilmeine omadus on iseloomuline veel tänapäevgi.

Järg. lhk. 2.

Kaaviarikonkurents N. Liidu-Iraani vahel

BONN (EPL) — Samal ajal, kui 125 grammi vasikamaksa pasteeti maksab Lääne-Saksamaal 90 pfenni maksab 125 grammi pärsia kaviari 30 marka. See vahekord on kinnitus, et kaaviari hind on kunstlikelenev mitte tolteväärtusest ja produktsiooni kogusest, vaid lihtsail seltest, et kaaviar esineb maailmakuulsa delikatessina. Ka on kaaviari hind piisiv ning mitte sõltuv pakkumisest ja nõudmisest.

Kaaviar esines pikemat aega Veneman monopoliina. Umbes 90 protsenti maailma kogutoodangust ja 100 protsenti kvaliteet-kaaviarist andis Kaspia meri. Niiid aga tuodavad ja eksporldvad kaaviari kaks riiki: Nõukogude Liit ja Iraan. Seega tekkis maailmaturul ka konkurents ning Moskva-Teherani vahel kaaviariitili. Ka sõiidstab Iraan niiid Nõukogude Liidu Kaspia vete reostamises. Selle liitu kaspia vete reostamises. Selle liitu Kaspia vete reostamises. Selle pöhjustavad venelaste õlipuurimised millede tulemusena halvenevad pidevalt tuurakaladle (Acipenser sturio) clamistingismused. Liiaka alaneb ka Kaspia merer nivoo .Seda viimase 25 aasta jooksul umbes 3 meetri võrra. Moskva kavatseb niiid Põhja-Jäämerrs suubuvad jõed suunata Kaspia merre, et nii olukorda parandada ja kaaviari tootmist säilitada.

Kuni aastani 1925 kindlustas üks kontsessioon Nõukogude Liidule kalastusõiguse kogu Kaspia merel. Selle kontsessioonl tulemusena ausid vene kalalaevade baasid, külmutusmajad ja kalasadamad ka Pärsia rannikul Kuid ka aastail 1926 — 1953 rohoiija Moskva kogu kaaviariproduktsiooni Kaspia meres, ja vastamata sellele, et 1925. aastal moodustati ühine Vene-Iraani kalandusühing.

Aastal 1953 lõpetas rahvusvahelt tegutsev Iraani minister-president Mossadeq koostöö ja lõi taseleva Iraani Kalandusühingu.

Järg. lhk. 2.

Arvo Mägi uueks aineuallaks on eesti rahva kaugen minevik. (EPL-foto Tippo).

EPL 25. juunil 1970

Nixon vastutuules

Ühendriikide senat lükkas neli päevil tagasi ettepaneku, mis oleks andnud presidendile õiguse ette võtta kõiki aktsioone, mida ta peab vajalikuks, et kindlustada ameerlased võgede julgeolekut Vietnamis. Senati otsus tehti väikese enamusega — 51 häält 47 vastu — pärast pikemat heitlust "tuvide" ja "kullide" vahel, nagu vastaspooli tavatsetakse nimetada. Asjane hääletus oli lühes lüliks "tuvide" kaunaegsea ja sihikindlas kampaanias leidi suruda resolutsioonil, millega Nixoni valitsuselt praktiliselt rõõvitakse rahalised abinõud operatsioonide jatkamiseks Kambodzhas pärast 30. juunit. Too n.n. Church-Cooperi resolutsioon näeb lühtlasi ette, et ameerika nõuandjad ja võitluslennukeid et tohi edaspidi Kambodzhas enam rakendada. Samuti ei lubata USA vägiteusel enam rahaliselt toetada muude maade sõjaväelisi operatsioone Kambodzhas.

Nixoni valitsuse mõtteosalised "kullid" püüdsid toda resolutsiooni takistada rea muudatusettepanekutega, mis nõudsid onakordsa häälestamisi enne kui Church-Cooperi oma viis otsustamisele tulla. Cheks tahtsanaks nende muudatusettepanekute hulgas oli senator Byrdi reservatsioon, et presidendile jätakse õigus taltsada Kamodzhas ka ilma kongressi nõusolekut küsimata, kui ta peab operatsioone hõivavajalikuks, et "kindlustada ameerika sõdurite elusid Lõuna-Vietnamis" või et "turvata ameerika vägede evakuerimist Lõuna-Vietnamist". "Turid" nägid tolles muudatusettepanekus üksnes katset õõnestada nende resolutsiooni sisulisel. kuna vastavad korral oleks presidendile praktiliselt jäetud täielik vabad käed. Agedanee vaidluses kasutasid nad loogipuuna nn. Tonkini-resolutsioonl, mille president Johnson omalaal läbi surus. "Tuvide" arvates oli sellega antud vasapilt kogu ohkorrast, misparast ei tohtivat kordlehtud vigu korrata ja president Nixonile anda uut Tonkini-resolutsioonl, s.o. täielikku tegevusvabadust. Ja nii kõige tähtsam, olevat see, et USA kongress sedaviisi ei põgeneks oma vastutuse eest.

Senati hääletamisel ilmnes, et "tuvide" resolutsioonl poolt ja seega president Nixoni vastu seisid 39 demokraati ja 12 vabariiklast. Resolutsioonl vastu ja sedaviisi Nixoni poolt hääletasid 29 vabariiklast ja 18 demokraati, kusjuures viimased peaaegu kõik esindavad lõunapoolsoid osariike. Suurtes joontes seisavad president Nixoni taga üldiselt konservatiivsed vabariiklased maapiidajate riidadest ning osariikide esindajad lääneranniikult ja lõunast, kes koos vanameelsete demokraatidega lõuna osariikidest moodustavad ühtehoidvat rühmitust. "Tuvide" voit oma resolutsioonl läbivimisel, olgugi väikese enamusega, tähendab praktiliselt, et sõjapeale on president Nixon vastutuules, olgugi nõrgas. Hääletamine senatis, sisuliselt kahtlusevaludus presidendi sõjapolitika vastu Kagu-Aasias, margib iseendast poliitilist kukkumõrget, mis on ainulaadne Ühendriikide ajaloos. Nixoni püüe jatkata sõda oma parima arusaamise järgi, on tõrjutud rahvasindajate poolt, kes nüüd tahavad oma haalt maksma panna.

Kuid sellega pole viimane soda arvatavasti mitte veel üteldud. Presidendi trumbikaardiks tekkinud ulukorras on see, et ta USA põhiseaduse kohaselt on kõigi sõjajõoudude ülemjuhataja. Seda silmas pidades ei pundu tal ka voimalus üle senati peade apelleerida rahva "vaikiva enamuse" toetusele moodusega vetta kõiki vajaminevaid abinõusid, et kaitsta ameerika sõdurite elusid ja neid kavakindlalt sojast valja tuua. Teisest küljest pole senatil praktiliselt ka voimalust ameerika igasugust sõjategevust lopliikski seisma panna. Peelegi on senatis oodata uusi paranduse- ja täiendusettepanekuid äsja vastuvõetud resolutsioonile, mis voivad tekkinud olukorda mitmeti muuta. Opositsioon presidendi sõjapolitika vastu on sageli olnud ebaasjalik ja nõnnanud eksiteid ja seepärast ei pruugi ka praegune vastutuul temale kesta kaua.

A.K.

Akad. eksamid

Stockholmi kõrgemaa vastuse iilikooli lõpetas gymnasiikdirektorina **Marja Niittepõld** Göteborgist.

Göteborgi kõrgehoidusiilikooli lõpetas täiviikokonomina **Tõnu Rõmar** Göteborgist.

EESTI VABADUS KÕIGILE
POSTKRI 25 40 50
EESTIKESE KAPITALIST
Box 476 101 26 Stockholm

Jaan Talts Ungarisse

Ungaris Szombatheiis toimuvatele Euroopa meistrivõistlustele sõidab ainsa eestlasena Jaan Talts, kes raskekaalus on saavutanud 520 kg. Treening oli ette nähtud kaasa minema Karl Utsar samas kaalus, kuna tal aga Bulgaarias toimunud võistlustel vigastas põlve, siis ei saa ta võistelda.

● **Toiduteadlaste Instituudi aastakongressil San Franciscos viibis prof. dr. Endel Kärmas, kes on Rutgersi ülikooli toiduteaduse õpetajaks. Ta elab New Brunswickis.**

Noorsi ja vanad, kõik rahvusliikult mõtlevad eestlased, loevad ainukest vaba eestlase igapäevast sõlemest ja hällekandjat

EESTI PÄEVALEHT

Aeg on leillimisi unendada uueks terminiks

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused (tähtsa postil ajalehtede tellimiskaart, märkides Eskilstuna-Kurtren, uppl. C). Tellimishinnad: aasia — kr 147:—, termin (4 kuud) — kr 53:—, kuu — kr 15:—.

Uuendage aegasasti, et lehe saamises ei tuleks vaheti

UUDE TERMINI EESTI PÄEVALEHEGA!

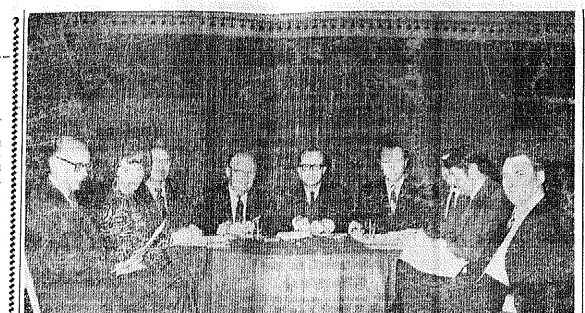

Americans for Congressional Action to Free the Baltic States (Ameeriklased, kes toetavad Kongressi aktsioonl Balti riikide vabaduseks peakomitee koosolek Los Angelesis. Vasakult George Petrauskas, Nida Brinkis, dr. Pomotaitis, (asesimees), dr. Brinkis ja asesimehed Alfons C. Reins ning dr. Jonas Zmuidzinas. President Nixon on organisatsioonl auliikmeks.

Sõjast Sergo "Põgenike laevas"

Vastavalt ikestatud kodumaa traditsioonile ei leia me kõnesolevast teosest kuigi palju Nõukogude Venemaa 1. okupatsioonist peale 179. lk. leiduva vihje:

"Neljakümnenda aasta suvel, pärast nõukogude võimu taaskehtestamist Eestis, kui kõik laevad riigi varaks kuulutatu, tuli see vivilitus Martinile suureks kasuks, sest reederi mest nimi jäi ja endisele omanikule." Sellega on sis lahetud kinnitada, et nõukogude võim kehtestati Eestis juba 1. maailmasõja ajal, teiseks, et nõukogude riigikorra muutus üldse ei väärigi rohkemat käsitelu ja kolmandaks, et see isegi laevaomanikele tuli mõneti kasuks — sõnasõnalt "suureks kasuks". Bolševike hirmutegusid nagu poleks Hiiumaal esinenundki. Leiame ainult selliseid tagasihoidlikke väljendusi nagu lk. 217, kus Martin ütleb Elnale:

"Aga venelane on varsti siin! Ise sul vidi... Oleksid sinagi lähnud, kui sa poleks õigel ajal osanud kõrvale hoida. Arvad, et nüüd ka nii lihtsalt... Usu, seekord teevad nad puhta töö!" Aga see oli ju raha üldine selleagne meelelolu, mida vastavad teosel võidaks ka mõisnikkoosile tõmbeldada. Selle vastus iseloomustuke täpsemalt aga suhteid ja suhtumisi sakslastega juba sõjaeelsest perioodist lk. 139:

"Läine muulis selsis kaks suurt vesihalti sõjalaevaraiakat, haakrilitid plaguvardas. Sadamakail sajad inimesed, kes Saksamaalt tulnud Hitleri mehi ja laevu vaatama olid tulnud. Martin surus ühe jäki summa lugemale, et paremini näiks. Mõõdukaid lihses sõjalaeva treppi puhtusest särav must limusiin. Laeva teikilt jooksid alla valgetes mütsides madrused ja seisid kahte ritta, olgu vastu oiga, moodustades kaks elavat müüri laevatekilt kuni autouksani.

"Kadalipp on valmis, nüüd mindi naatsi otsima, keda läbi lasta," hüüdis äkki vali mehehüü üle summa. "Küllap neil sõstel venast ajast amet selge küll, aga vasta, mats annab nüüd matsu vastu ka, kui vaja on," hõikas teine.

"Kes siin lärmitsebs?" ajas äkki rikk politseinik oma pea ülle teisle.

Laevalaelt laskus madrustest moodustatud spaleeri vahele pikka kasvu kõhn mees, peas tärniga napoleonimütsi, õigadel must keep nagu pastori talaar. Hõimade vahelt puistis vaskroöpides ja karras särav ohvitseirmunder. Sakslane istus ootavasse autosse, mis hoiatavalt rõõgatades minema sõõstis.

"Haakrist selge, lähte rusikasse kiigas, teise "Mein Kampf" ja ongi uus ristiriiulet valmis," sosistas Martini lähedal noorem tõõmehe moodi nees teisele."

Eilsel 141 lehekülgelt: "Martin ei jõudnud ajalehte veel lõpun ilugeda, kui Vana-sõdadama tänava poolt hakkas kostma kisa.

"Andke kurnidele!"

"Pekske purnesid!"

"Nach Vaterland!"

Lähemale rutates nägi Martin, et seal käis kõhe lööming. Paarkümmend eesti madrust ja erariides meest olid kokku lähnud saksa meremõõlastega. Mangus olid rusikad, kaikad ja tõnavasillutiset ülekistud munakivid. Sakslased kaitseisid endid visalt. Ehkki mitmel neist olid juba riided puha rõbalad ja näod verede, tagamesdi nad vaid seglisell oma laevade poole."

Kuuldavasti olevat siis Tallinnat külastanud ainult üks sõjalaev ja seegi peatunud reidil. Linna tulnud seksa sõdurid pidanud end ajast korrektselt üleval. Oleks tõesti huvitav kui keegi küsimusega kompetentsem isik käsitleks seda üksiksajalikumalt.

Tõele vastab aga väide: "Hitler kuulutas kogu maailmale, et neilkümne esimese aasta jõuluks on Moskvas Saksa sõjavägede paraad ja Nõukogude Liidul lips läbi" (lk 191). Kuigi see jäi ainult unistuseks. Kirjeldatakse ka õige elavalt sakslaste taganemisega Haapsalus. Sündmustik algab sõjavõe haiglas: "Nüüd kõik välja, kel elu sees!" hõikas ohvitseriliidrites ja sõrgivõel jõki kõhn mees üle kogu koridori... Tallinnast on sakslane jaiga lasknud. Pika Hermanni otsas lehvib sini-must-valge... Pitka rügemendil lõõvad laihgnõud punastega. Rootsi raadio kaudu on saanud teatavaks, et Inglise laevastik murrab varsti Soome lahte sisse. Kõsivad niikuus vasti piiada, kui dessandi maale jõuavad saata." (lk 286—287). Linnas saadetakse viina vabalt, iznõks võib ise võtta viinakauplusest mi palju kui soovib, sojaveeladudesse on sissemurtud, sakslastele kallale tungitud. Viimase staki võtu järgneki hõigatud pagnud invalliidide arreteerimine ja marss õhtuhämrasse Paralepa metsa. kus:

"Rivi ette astub kapteni sukrandis sakslane, raudrist sinelilõikmete vahel. Mees tuigub veidi, silmad hiikumatud nagu umbsest klaasist. Vaatab üle meestervi mändide mustavaid latvu. Tema hõisteli on kõhisev kõrvaltoon ning ta küneleb saksapärasell lonkavat eesti keelt.

Tena Haapsalus sündinud üks hirmus asi. Teie, lurjused, vetsite kätte ja tungiste kallale meie piirivalvurelte. Tapma need kaks offitseri ja rüüstama see ladu. Mertsukad on siin. Meie teap seda. Astup felja need lontrused!" (lk 291). Kuna süüdlased välja ei astu ja luzeja seisukohalt näib kaunis kahtlasena kas neid invalliidide hulgas leidubki, lastakse kapteni määramisel mahs neli juhuslikult valitud meest.

Ei ole ainult meenutavad toetruimasid pilte pakuvad selleagsete ajaleheartiklite tsitaadid nagu näiteks lk. 285:

"Kuid Eesti ja eestlane on jäänud. Seet mete saatus, see ei seisa mitte selles, mis on väljaspool meid, vaid meis endis. Ja nikkaus kui mele kas vöi puupaljana kusagil sõles oleme — nikkaus ei saa keegi tulla ja tielda, et Eesti on lõpp, loh Lembi. Edasi on ajaleks pikk jutt punaste metsikustest eraisikute kallal. Veel kirjutatakse võitlustest Narva rindel, lahinguteel Alutaguse metsades ja saksa lendurite kampeleseegudest."

See oli ajal kui veel kodumaal oletasime kolmandat võimalust — Eesti vabanemist kummagist okupandist, mis aga seinni on jäänud kahjuks sinult kauniks unistuseks.

E. Vraner

Kõõdituisaktsioon

Algus lk. 1

siiski ühel mesheenide delegatsioonil puiseenile Gruusia KP esimese sekretäri Msawanad jutule. Viimne teatas mesheenidele, et Gruusias ei olevat ühtki vaba kohta nende vastuvõtmiseks. Ta soovitas neile asimiileerimist ka Kesk-Aasiat voi Azerbaidzhanis. See oli siis Moskva taotlusi toetav nõuanne, millele lisati veel ühvardus, et edaspidi konkugasipõõrdumise taotlused lõpeval asjasõnastatile vastamatamisega ja saatmisega sunniitööle.

Et pääseda lähemale oma endisele kodumaale, siirdukst osa mesheene Kesk-Aasiast Azerbaidzhani. Ka siirdus 1968. ja 1969 aasta jooksul 505 mesheenide perekonda ilma loata tagasi Gruusiasse. Kohalike elanike poolt voeti nad hasti vastu ning kõigiga mesheenidega koheri ja vajalik toiu.

Kuid juunis 1969 arreteeris KGB kõik need tagasipõõrdujad ja saatis nad teadmata kuhu. Nende kohta puuduvad tänaseni igasugused andmed. Arvatakse, et nad saideti mõnda kinnisesse KZ-laagrisse sunniitööle.

Mesheenide saatus on üsna sarnane krimmi-tatarlaste saatusele. Mõnemad muhamedlaseki ranvad omavad tugeva rahvusliku isteeadvuse ja kaugesse minevikku ulatuvad rahvuslikud kultuuritraditsioonid. See on hoiak, mille likvideerimist taotleb Moskva ja millega ta käsutab ka nn. administratiivseid ahinousid. Sõja lõpul süüdistati kõiki Krimmi, Kaukaasia ja Gruusia mitte-vene rahvaid sakslaste abistamises ja antikommunismis. See pehjustaski siis, kui sakslased taandusid, mesheenide krimmi-tatarlaste, kalmõkkide, ingushhide, tshetsheenide, balkaanide ja teiste küüditamise. Kõik see tohtnus siis nii sõõjis, et oleme nõustu kuulis selliset ülles 1955 aastal Bandungi konverentsil.

Peale mesheenide ja krimmi-tatarlaste voimuldati kõigil teistel rahvastel tagasipõõrdumine endisele kodumaale. Mesheenide ja krimmi-tatarlaste osas aga langetati Moskvas otsus nende rahvuslikukes likvideerimiseks. Seega on see rahvamorv ongenotsiid, millest vaba maailma avaliikkus harva kuuleb, sest likvideeritavate rahvaste häädakarje ja appihüüd kustub enne läbi raudse rimba jõudmist.

O.O.M.

Toronto-koor 20-aastane

TORONTO (ELP) — Toronto Eesti Meeskoor, — mis on vanimaks ja ühteks turimas eestlaste laulukooriks Kanadas, pidas teisip. 9. juunil oma korralise aastapeakoosoleku. Enam kui kaks tundi kestnud peakoosolekuga astus meeskoor oma 20-pidase tegevusaastasse, mida käesoleva aasta sügisel ja tuleva aasta algul väärikalt tähistatakse.

Koosolekul olid peamiseks koneenieks küsimused seoses laulujuubeliga, kusjuures kaunaegne Meeskoori esimees E. Tikenberg; valiti edasi esimehe lohaks. Juubeliõsaks koorivanemaks valiti koosolejate rohuva häälte enamusega A. Rõika. Meeskoori 20. juubeliaasta kontseridks moodustatakse nõunnet "juubelikoor", kuhu koondatakse kõik laulumehed, kes kahekümne aasta kestel Toronto Eesti Meeskoori on kuulunud. Juubelit tähistatakse ka juubeli-albumi väljaandmisega.

Koosolekul avades mälestati leinasõõskuga kadunud konsul J. Markust, kes oli koori auliikmeks. Peakoosoleku juhatajaks valiti ühel haalel E. Tikenberg ning protokollijaks K. Essen.

Koori juubelikontsert korraldatakse 17 apr. Massey Hallis, millele vähemalne väljastpoolt ei kutsuta. Et koori juubelikontsert kujundada eriline juhtilikuks, moodustatakse eriline "juubelikoor", kuhu kutsutakse laulma kõik need laulumehed, kes kahekümne aasta kestel on kuulunud koori koosseisu. See erakorraline "juubelikoor" esineka kontserdi lõpuaas mõne aeraga.

Kaaperdas autobussi

SANTA FE, ARGENTIINA — Argentiinas tegi üks aja vaimuhaiglast pasaažnid mees katse bussi ülevõtmiseks ja Kuubale sõitmiseks.

Luis Poggi Sõmbrane hoiab autodes vaja revolvri ning tegi taksoonud bussijuhile ja reisijatele ettepaneku Kuubale sõitmiseq. Politsei jõudis siiski ogei ära jõuse ja arvatavasti omapärase rahata sõitja.

Leinateateid

Kuressaarepõõgis suri 14. juunil Reet Anderste, n-ma Seits, sünd. 26. aug. 1879 Mõnnipõõsas.

Venemaa, Kalifornias suri 13. juunil Elsa Oksa.

Kanadas suri 12 juunil Roman Oss.

Hamiltonis, Kanadas suri 10. juunil Jaan Võilik, sünd. 17. apr. 1880 Pärnumaal.

Kanadas suri Aleksander Reek.

Nõos, Tartumaal suri 17. martsil Hendrik Pähn 81. a. vanuses.

†

Armast villatsat

Ing.mech

Edmund Sihver'it

* 7.7. 1901 Eestis

† 19.6. 1970 Stockholmis

maletab sügavas leinas

KORP! VIRONIA

†

Vaikseh uinu igavesele unele meie kallis ema ja vanaema

Evcliine Taal

* 22.3. 1898 Viimsis

† 22.6. 1970 Borås'is

Valussa leinas

LAPSED

LAPSELAPSED

Kohalik elu

JÕNKÖPING

Smaland suvepäev

Smãlandi Suvepäev Jönköpingi ja Oskarshamni Eesti Seltside ühisel korraldusel peetakse laupäeval 27. juunil algusega kl. 17 Jönköpingis. Kuna kavas on B. Kangro 3-vatuline näidend "Hunt", mille ettekandmine vajab näitelava, siis ei saa suvepäev seekord toimuda vabas loodues, vaid peaks kõguneme Jönköpingi Folkets Hus Fåfägel-saali brunnsgatan 13-15.

Näidendi esitab Lundi Eesti Noorteteater H. Viirsalu juhatusel. Peale selle on kavas insener Juhan Siplase suvevestlus "Rõõm ühest ilusast päevast" ja kooriõhtu. Kuid valmistoidu kõrval pole unustatud ka kerasoitu, mida pakuvad lahked perenaised. Ja siis jääb igaühel võimalus midagi pakkuda ülidiseks meelelohi tõstmiseks juuvestimisel, sõprادega, uute tutvuste sõõtlamisega või jalakeerutamisega.

STOCKHOLM

EKK büroo

EKK büroo on suvepuhkuste tõttu 1. juulist kuni 15. augustini avatud kl. 10-15.

"Abieluturg" idariikides

Algus lk. 1

da näitavad muide abielukuulutused, mis lehvivad nüüd jälle mõnes Ida-Euroopa riigis ilmuda, kõigepealt Tshehhoslovakkias ja Ungaris.

Muide lubatakse nendes maades niiüd ka juba avaldada teisi kuulutusi, nagu mitmenguste esemete ostust ja müügist. Ungari perfeellel "Nepszabadsag" ei avalda aga ka tänapäeval veel mitte abielumõssovõi kuulutusi.

Ajalehe kuulutustest võib teravsiim ja olulotundja nii mõndagi vilja lugeda, kõigepealt ühiskonna probleemide sõalt. Autor peatub seepärast üksiksajalikult just abielumõssoovi-kuulutuste juures, tuues hulk näiteid Ungari ajalehest "Magyar Nemzet" ja nõdallehest "Frauenblatt". Alipool mõned eriti iseloomustavad neist. Kõigepealt on huvitav, kuidas nende sisu on aja jooksul muutunud. Esialgu polnud nad muud midagi, kui varjutud korteriotsimised. "Soovitav on seejuures sõsustatud korter", nii palju (järgneb summa suurus) "võin korteri muretsemiseks juurde maksta". Naistkuulutustes tähendati "korter olemas", "korteri probleemi saab lahendada". Sarnastel kuulutustel polnud mõju, nende sõht oli liiga lähipaiseev. Nad kadusid iseendast lehtedesi, et aset anda teistele, mis vastavad kuulutustele läänes ja ennesõjaaegses Ungaris.

Nels kriipsutatakse nõla ocel paremusel, mis abielumõne endaga kaasa toob ühes kaunidega, mis abielu astuda soovijal pakkuda on. Sõla kuuluvad: korter, maja, auto, reis võõsmalle, s.o. teistesse satellliitriikidesse.

"27-me aastane, ilus esindustik daam diplomiga, suurema sularaha summa omanik, otsib abielluimise sõhiga suurte nõudlustega meest juhtivas positsioonis. Eelistatakse korterit ja autoomanikku. Märgusõna: "Ungari Kadett".

Muide kuuluvad kuulutajate hulka nii noored kui vanad. Võiks ja arvata, et "nuus Ungaris" on noortel tähna "ideoloogilisele kasvatusele" kõrge leida kontakti teiste noortega, nii et poleks vaja ajalehtede vahetalitust abielluimiseks. Eriti rohkearvuliseed on noorte tüütarlaste kuulutused. "20-aastane, ilus, blond, ehkki rõõmus tüütarjaps soovika abielluida pikaksavõõse tõmmu, kuni 27-aastase noormehega. Märgusõna: "On hahõ ülvõ olla". Eriti paistavad sellesõõlised kuulutused väikesetel linnadel ja maalt sõõna. Pärast õpingute lõpetamist saadetakse noored koolõõpetajad maale, kus neil puuduvad võimalused leida haritud abielupartneri. Viimase abiõõuna pöõrdub tüütarjaprad sõõkorrate on kuulutus ajalehes. Eesmärjimõõl oõõkaõõe perekonna samuõõ. Bõõvõõrõõl kõõbel õõravõõ paljõõ vanu mõõnes abielõõõõõõ. Kõõõõõõ